

De verbindende schakel tussen onderzoek, beleid en praktijk

5 jaar DAW Kennisprogramma

De verbindende schakel tussen onderzoek, beleid en praktijk

5 jaar DAW Kennisprogramma

Colofon

Deze publicatie is gemaakt ter ere van vijf jaar DAW Kennisprogramma.

Tekst en eindredactie - Lytsa Post en Henriët Dijk
Vormgeving - Angelica de Groot en Jeanine Hoekman
Fotografie - DAW en LTO Noord

Juni 2025

‘Uitdagingen zijn er nog steeds, oplossingsrichtingen gelukkig ook’

Vraag en aanbod bij elkaar brengen: dat is de kracht van het DAW Kennisprogramma

Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer begon in 2013 met enkele projecten waarbij boeren maatregelen voor goed waterbeheer namen. Dat groeide uit tot honderden projecten in de jaren erna. Het leidde ook tot vragen. Vragen als ‘wat zijn goede maatregelen, hoe werkt deze maatregel op mijn grondsoort en in mijn gebied en welke opties zijn er allemaal om iets te doen?’

Met het DAW Supportteam agendeerden we deze vragen en zochten we ondersteuning bij de uitwerking hiervan. Zo ontstond in 2019 het DAW Kennisprogramma, gefinancierd door het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.

Vraag en aanbod bij elkaar brengen: dat is de kracht van het DAW Kennisprogramma. Er is enorm veel kennis beschikbaar bij vakmensen, bij onderzoeksinstellingen en bij de ondernemers zelf. Zo veel dat je kunt verdwalen in het woud van informatie.

Inspireren en ervaringen delen

Met het DAW Kennisprogramma lukt het om concrete en praktische informatie bij de boeren te krijgen, hen te inspireren en ervaringen van andere boeren te delen. De kennismatchers, de bodemadviseurs, de communicatiespecialisten en de boeren van onze demobedrijven weten wat er speelt op bodem en water binnen de agrarische sector. Tegelijkertijd zijn zij zich bewust van de maatschappelijke uitdagingen.

Het kennisprogramma is een hele fijne aanvulling op de tools, projecten en processen binnen het lopende DAW-programma, mede gefinancierd door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Met het kennisprogramma bereiken we ook erfbetreders, adviseurs, onderzoekers en onderwijs. Samen met hen kunnen we werken aan de toekomstbestendigheid van de landbouw en de borging van kennis voor de langere termijn.

Bruikbare kennis voor de boer

Vijf jaar DAW Kennisprogramma heeft ervoor gezorgd dat informatie, bruikbare kennis voor de boer is geworden. Daarmee kwam er handelingsperspectief op menig boerenbedrijf om een bijdrage te leveren aan schoon water en een gezonde bodem. Heel concreet en heel toepasbaar.

Dit overzicht van 5 jaar DAW Kennisprogramma is een tussenbalans. Uitdagingen zijn er nog steeds, oplossingsrichtingen gelukkig ook. Ik hoop dat we met ons team en programma door kunnen blijven gaan met een passend aanbod creëren voor de boeren, telers en tuinders van de toekomst.

Meri Loeffen
Programmamanager DAW

'Aandacht voor goed bodembeheer is de laatste vijf jaar echt toegenomen'

Op welke manier ben je betrokken bij het Kennisprogramma van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer?

'Vanuit Cumela, de brancheorganisatie voor ondernemers in groen, grond en infra, ben ik van het begin indirect betrokken bij het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Cumela is 7 jaar geleden begonnen met voorlichting rondom duurzaam bodembeheer richting loonwerkers en dat konden we verder uitbreiden binnen het Kennisprogramma. Dat heeft uiteindelijk mede geleid tot de bodemteams. Binnen Cumela bedrijven is er veel kennis over de aanpak van duurzaam bodembeheer en de rol van de loonwerker hierin. Dat maakt samenwerking tussen Cumela en het DAW interessant. De cursus 'Bodemkunde een Spade Dieper' voor onze leden is bijvoorbeeld nu ook beschikbaar voor de bodemteams.'

Wat heeft het DAW voor jou of voor jouw organisatie betekend?

'Wat voor onze leden en vooral voor boeren belangrijk is, is dat kennis van onderzoekinstellingen wordt vertaald naar de praktijk. Wij probeerden dat binnen Cumela al langer, maar door het Kennisprogramma kreeg het ontsluiten van wetenschappelijke kennis naar het erf een impuls. Ook het laten zien van duurzaam bodembeheer, via [velddemo's met loonwerkers](#) en demobedrijven, zorgt ervoor dat we kennis op het erf krijgen. Niet voor niets stimuleren we onze leden deel te nemen aan demo's. Zien doet volgen.'

Wat is er nu wat er vijf jaar geleden niet was?

'De aandacht voor goed bodembeheer onder ondernemers is de laatste vijf jaar echt toegenomen, dat heeft het Kennisprogramma ons gebracht. Er is meer bewustwording en tegelijkertijd boden we via het Kennisprogramma ook

handvaten aan loonwerkers en boeren: zo pas je goed duurzaam bodembeheer toe, zo kun je gewasbeschermingsmiddelen verminderen, zo houd je water beter vast.'

Hoe zijn boeren de hiermee geholpen?

'Waarmee we boeren helpen? Het Kennisprogramma geeft antwoord op hoe het kan. En dat blijft een uitdaging, ook voor ons, want veel is nog onduidelijk. Neem bemesting: in de praktijk is het lastig om verbinding te leggen tussen handelen van de boer en gevolg voor uit- en afspoeling. Hoe voorkom je dat? Binnen het Kennisprogramma is er ruimte om wetenschappelijk onderzoek te vertalen naar het erf. We kijken ook naar wat behapbaar en haalbaar is op de boerderij en op welke grondsoort een boer boert. Die focus van het Kennisprogramma op het bedrijfsmanagement maakt dat boeren de kennis als betrouwbaar en goed zien.'

Wat vind jij het succesvolste onderdeel van het DAW Kennisprogramma?

'Het laten zien van kennis in de praktijk: hoe werkt het in het veld? vind ik het meest waardevolle aspect van het DAW Kennisprogramma. Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer vult dat aan met subsidieregelingen zodat investeringen in alternatieve technologie – spotsprayer of mechanische onkruidbestrijder – mogelijk worden voor de loonwerker en de boer.

Wat ga je missen als het Kennisprogramma stopt?

'Zonder het DAW Kennisprogramma geen kennis- en samenwerkingsnetwerk meer. Er zijn door het Kennisprogramma veel zaken aan elkaar gekoppeld en dat wordt door het DAW blijvend gecoördineerd. Ook Cumela is via verschillende projecten verbonden aan het DAW. Wie neemt die verantwoordelijkheid op zich als het Kennisprogramma stopt? Ik zie geen andere partij die die rol op zich zou willen en kunnen opnemen.'

Gerben Zijlstra
Beleidsmedewerker bodem bij Cumela

'Wie neemt die kennis- en samenwerkingsnetwerk op zich als het Kennisprogramma stopt? Ik zie geen andere partij die die rol op zich zou willen en kunnen opnemen'

‘Gezamenlijk uitdiepen van de bodem in teams is waardevol en leerzaam’

Wat is de relatie tussen jou en het DAW Kennisprogramma?

‘De betrokkenheid van Tafel naar Kavel bij het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer in het algemeen is al sinds de oprichting. Toen het DAW bodemteams opzette, wilden mijn collega Albert Jan Olijve en ik daar vanzelfsprekend bij betrokken zijn. Als [bodemadviseur bij het bodemteam Flevoland](#) beantwoorden we bodemvragen van boeren in deze provincie.’

Wat heeft het DAW voor jou betekend?

Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer is wat mij betreft een steeds praktischer programma geworden dat veel waarde heeft voor de boer. Er wordt gewerkt aan toekomstige vraagstukken met een praktische insteek, zoals behoud van zoet water. Daarnaast is er aandacht voor individuele vragen van boeren. Ik was eerst sceptisch over het gratis bodemadvies: wat voor boeren zouden daarop af komen? Zouden zij wel echt een concrete hulpvraag hebben? Ja dus. En dat brengt mij en onze organisatie ook veel: wij krijgen interessante vragen voorgeschiedt waar je zelf ook weer van leert. Je leert de bodem alleen maar kennen door continu te kijken in de bodem en met boeren in gesprek te gaan over hun bedrijfssysteem. Wat heel mooi is aan deze regeling is dat er een groep boeren reageert die niet snel in studiegroepen gaat of zich aansluit bij netwerken. Deze mensen leren liever individueel. Wat dat betreft springt het DAW daarmee echt in een gat. Het geeft een goed gevoel dat wij nu ook deze boeren van advies kunnen voorzien.’

Wat heeft het DAW kennisprogramma jou gebracht?

‘Ik vind het bodemteam voor mij als adviseur heel waardevol. Je kunt sparren – ieder vanuit de eigen invalshoek – met elkaar over bodemaanpak. Je diept met elkaar een onderwerp uit en leert van elkaar. De bodem is zo’n dynamisch onderwerp! Het geven van bodemadvies daagt mij als adviseur uit. Ik ga met enkel een korte vraag ingediend via een formulier op bezoek bij een voor mij onbekende ondernemer op een voor mij onbekend perceel. Het is mijn werk om niet alleen antwoord te geven op de hulpvraag, maar

ook persoonlijke verbinding te maken met de ondernemer en hem aan te moedigen verder op onderzoek te gaan in het bodem- en waterthema. Een interessant leerproces voor ons beiden!’

Hoe zijn de boeren hiermee geholpen?

‘Het is voor boeren een heel persoonlijke, laagdrempelige manier om te leren over hun eigen bodem. Tegelijkertijd is het voor hen ook spannend om een bodemadvies aan te vragen denk ik. Je moet als ondernemer met de billen bloot. Zij laten aan mij hun minst goede perceel zien en moeten vertellen over hun aanpak tot nu toe. Ik ga mijn mening geven en iets zeggen over hun handelen. Dan moet je je als ondernemer best kwetsbaar opstellen. Dat zoveel boeren toch advies aanvragen geeft wel aan hoe groot de hulpvraag is, ik vind het groots!’

Wat vind jij het mooiste onderdeel van het DAW Kennisprogramma?

‘Ik kies niet één onderdeel, maar het DAW als geheel. Veel geld gaat verloren door versnippering, maar het DAW werkt verbindend en is landelijk georganiseerd. Dat heeft een impuls gekregen door het kennisprogramma dat verbindingen wist te leggen naar onderzoek en onderwijs.’

Wat moet blijven bestaan als het DAW Kennisprogramma stopt?

‘De kennis van het DAW moet blijvend gedeeld worden. Ik zie het DAW als een doorlopend netwerk, waarbij je ieder keer weer een nieuw bodem- en watervraagstuk kunt inpluggen met als doel boeren handelingsperspectief bieden. Ik merk dat boeren veel behoefte hebben aan een onafhankelijk netwerk waar kennis geborgd is en waar kennis door onderzoek richting het erf vertaald kan worden. Het liefst met regionale context. Daar vervult het DAW een behoefte in en kunnen we eigenlijk niet missen.’

Anna Zwijnenburg

Bodemadviseur Van Tafel naar Kavel en DAW bodemadviseur

‘Toen het DAW bodemteams opzette, wilden mijn collega Albert Jan en ik daar vanzelfsprekend bij betrokken zijn!’

‘Via de regionale bodemteams ligt er voor mij een natuurlijke en logische verbinding naar potentiële deelnemers aan de opleiding voor bodemadviseurs. Dat versterkt elkaar’

‘Het opzetten van regionale bodemteams was een mega-uitdaging’

Hoe ken je het DAW Kennisprogramma?

‘Ik zit in het bodemcomité, een informeel platform dat sinds 2016 bestaat. Via de voormalig DAW-programmamanager Geert de Groot, ook lid van het bodemcomité, hoorde ik over de aanloop van het DAW Kennisprogramma. Het DAW liep toen al enkele jaren vanuit het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en had vooral de focus op water. Het ministerie van LNV (voorheen LNV) besloot om bij het DAW aan te sluiten met bodem, vanuit haar Nationaal Programma Landbouwbodems. Een logische en efficiënte keuze om aan te sluiten bij een lopend programma.

Ik ben lid van het expertteam van het DAW Kennisprogramma. Vanuit die rol geef ik onder andere workshops bij [regionale bodemteams](#) en doe ik mee met de landelijke bodemteamdag. Leden van het expertteam duiken daarnaast in vraagstukken op het gebied van bodem, water of klimaatadaptatie die leven bij bijvoorbeeld studie- of projectgroepen.’

Wat heeft het DAW Kennisprogramma voor jouw organisatie betekend?

‘Vanuit het ministerie van IenW kwam er de vraag voor een opleiding tot bodemadviseurs. Het eerste jaar hebben we een pilot met de coördinatoren van de stichting Veldleeuwewerk gedraaid. Met hulp van het DAW Kennisprogramma kon de pilot een vervolg krijgen,

ditmaal gefinancierd vanuit LNV. Mede door deelnemers en bodemexperts uit de regionale bodemteams van het DAW naar voren te schuiven voor de opleiding. Een aantal van deze deelnemers zet ik nu in als praktijktrainers binnen de opleiding voor bodemadviseurs. De pilot en het Kennisprogramma waren sterk verweven met elkaar. Voor mij is iedere deelnemer van de bodemopleiding tegelijkertijd een ambassadeur voor de opleiding. Voor mij zijn Dirk Johan Feenstra, als projectleider regionale bodemteams, en Hedwig Boerrigter, DAW Kennismatcher Akkerbouw, belangrijke sparringpartners. Ik kan bij hen peilen wat er speelt en wat relevant is. Hun input is bijvoorbeeld belangrijk om een goede afweging te kunnen maken voor wat ik in wil brengen bij de overleggen over kennis en innovatie binnen de Topsector Agri & Food.’

Wat is er nu wat er vijf jaar geleden niet was?

‘Wat van tevoren als een soort ‘shoot for the moon ambitie’ werd gezien, is toch gelukt. Namelijk het opzetten van regionale bodemteams. Dat was echt een mega-uitdaging. Omdat het om allerlei redenen helemaal niet vanzelfsprekend is dat al die bodemadviseurs in een team gaan zitten.

Ik kan niet overzien wat het effect is op het gedrag van deze adviseurs. Het feit dat ze met elkaar sparren, er wederzijdse erkenning is en er gezamenlijke kennisdagen zijn, is

eigenlijk al een megastap.

Verder vond ik de Klimaatkaravaan een geslaagde actie. In 2022 zijn er vanuit het DAW drie excursies georganiseerd in het kader van Klimaatadaptatie. Vanuit de vragen: 'Wat doen boeren al om zich voor te bereiden op klimaatverandering en wat hebben ze nodig van de overheid?' Agrarische ondernemers lieten zien hoe zij omgaan met bijvoorbeeld verdroging en verzilting en gingen daarover in gesprek met beleidsmakers.'

Hoe is de agrarische sector hiermee geholpen?

'Ik vind de Kennismail heel handig. Omdat in deze tweewekelijkse update alles op een rijtje staat over bodem. Soms staan er dingen tussen die ik gemist heb. Ik verspreid deze Kennismail onder de bodemdocenten van Aeres. Het is ook een manier voor docenten om bij te blijven. Zo kunnen ze krenten uit de pap pikken.'

Wat vind jij het mooiste onderdeel van het DAW Kennisprogramma?

'De opleiding voor bodemadviseurs is een succes en had niet gekund zonder het DAW Kennisprogramma. Dat sluit aan bij mijn missie om te komen tot een samenhangend, eenduidig en landelijk opleidingsplan over bodem voor het groene mbo- en hbo-onderwijs. Er is nu zo'n divers aanbod dat de sector door de bomen het bos niet meer ziet.

De online cursus groenbemesters, die we samen met de WUR en het DAW hebben opgezet, vind ik een mooie vorm van het inzetten van elkaar expertises. Het leuke

is dat ik deze e-learning heb ingebracht in een Europees opleidingsprogramma voor bodemadviseurs, namelijk de NBSOIL Academy (Nature-Based Solutions for Soil Management). De online modules zijn daar vertaald naar Engels, Frans, Duits, Spaans, Italiaans en Pools. Ook al is de aanpak van de bodem maatwerk per land, wij lopen ver vooruit in onze kennis hierover.'

Wat moet blijven doorgaan als het DAW Kennisprogramma stopt?

'Via de regionale bodemteams ligt er voor mij een natuurlijke en logische verbinding naar potentiële deelnemers aan de opleiding voor bodemadviseurs. Dat versterkt elkaar. Door beter opgeleide bodemadviseurs kan een regionaal bodemteam beter functioneren. Omdat je meer elkaars taal spreekt, weet wat wetenschappelijk onderbouwd is of niet. Daar ligt voor mij de kruisbestuiving. Als de bodemteams stoppen, verliest de opleiding een stukje uitstraling en effectiviteit. Het DAW zit vooraan bij mij om cursisten aan te dragen en om aanbod bekend te maken. Dat ga ik missen als het Kennisprogramma eindigt.'

Gera van Os

Lector duurzaam bodembeheer Aeres Hogeschool

‘Hoe vertaal je kennis uit onderzoeken naar iets wat aansluit op belevingswereld van boeren en adviseurs? Dat moeten we samen zien te doen’

‘De Bodemscheurkalender brengt een berg aan kennis op de keukentafel’

Hoe raakte je betrokken bij het DAW Kennisprogramma?

‘Voordat het DAW Kennisprogramma startte, was ik al bekend met het DAW. Dat was toen voor mij vooral een verzameling van lopende projecten en activiteiten, met daarboven bestuurlijke afstemming tussen overheden en landbouworganisaties. Vanuit mijn rol als onderzoeker kon ik er concreet niet zo heel veel mee. Dat was in het begin van het DAW Kennisprogramma ook zo. Toen waren betrokkenen nog zoekende in het opzetten en vormgeven van het programma.

Gaandeweg is de samenwerking steeds intensiever geworden. Vanuit PPS Beter Bodembeheer en het klimaatprogramma Slim Landgebruik ben ik meer bij het DAW Kennisprogramma betrokken geraakt. Daarnaast zit ik in het expertteam van het DAW Kennisprogramma. Hier worden onderzoekers en andere experts gekoppeld aan vraagstukken op het gebied van bodem, water of klimaatadaptatie die leven bij bijvoorbeeld studie- of projectgroepen. En samen met BO Akkerbouw en JEEN hebben we de Bodemscheurkalender gemaakt. Zo zijn er de afgelopen jaren allerlei lijntjes ontstaan tussen de WUR en het DAW.’

Wat heeft het DAW Kennisprogramma voor jouw organisatie betekend?

‘Een extra, versterkt kanaal naar de praktijk, naar adviseurs en boeren. Dat is voor ons een belangrijke doelgroep die lastig over de volle breedte te bereiken is. Vanuit de WUR organiseren we veel open dagen en activiteiten. Daar zie je toch vaak dezelfde mensen terug. Hoe bereik je de bredere groep, het peloton? Dan is het DAW voor ons een extra kanaal. Ook via bijvoorbeeld LTO Noord, ZLTO, LLTB en BO Akkerbouw hebben we deze lijnen lopen.

Hoe vertaal je kennis uit onderzoeken naar iets wat aansluit op belevingswereld van boeren en adviseurs? Dat blijft voor ons allemaal een zoektocht. Dat moeten we samen zien te doen. Het helpt om de inzet van ieders expertise en middelen daarbij samen goed te organiseren. Dat is goed om samen met het DAW Kennisprogramma te doen.’

Wat heeft het DAW Kennisprogramma jou gebracht?

‘Ik vind het netwerk van bodemadviseurs, samengebracht in regionale bodemteams, een waardevolle aanvulling. En het DAW Kennisprogramma is voor ons een nieuwe communicatiemogelijkheid om kennis beter te verspreiden. Als het gaat om onderwerpen als waterkwaliteit en

koolstofvastlegging, daar is een boer niet per definitie geïnteresseerd in. Hoe trigger je boer dat hij nieuwe dingen tot zich neemt of oppakt, hoe krijg je het bij hem in het vizier? Daarin kunnen we samen optrekken. Ondanks dat de boer daar niet direct interesse voor heeft, is het toch van belang dat hij zich hierin verdiept en kijkt hoe hij met zijn bedrijfsvoering ook hier rekening mee houdt.'

Hoe zijn boeren hiermee geholpen?

'Kenniss geeft handvatten om binnen de nieuwe maatschappelijke context en randvoorwaarden te blijven bestaan als boerenbedrijf. Als boer moet je voldoen aan de eisen rond waterkwaliteit, koolstofvastlegging etc. Dat betekent toch dat je het anders moet gaan doen dan nu. Maar hoe? Daarvoor moet je handvatten krijgen en daar draagt het DAW aan bij. Onder andere het aanbod via de bodemadviseurs en N-mineraal metingen helpt om stappen te zetten. Op die manier creëer je ook bewustwording, de vraag naar meer informatie over het onderwerp bij de boer.'

Wat vind jij het mooiste onderdeel van het DAW Kennisprogramma?

'De uitgave van de Bodemscheurkalender. Dat vind ik een heel mooi product. Waarbij de tweede editie van 2025 alweer veel beter is dan eerste uitgave in 2023. Met de Bodemscheurkalender weet je echt een berg aan kennis op de keukentafel te brengen. Ik verwacht echt niet dat

akkerbouwers of melkveehouders iedere dag een blaadje afscheuren. Ook al leest de helft van de boeren af en toe een item dan is het bereik al fantastisch. Open dagen en bijeenkomsten moet je blijven houden hoor, want die geven een heel andere manier van interactie.

Zonder de financiële ondersteuning vanuit het DAW Kennisprogramma waren de Bodemscheurkalenders niet in deze grote oplage verschenen. Dan was het misschien naar een beperkte groep akkerbouwers gegaan in plaats van naar 30.000 melkveehouders, akkerbouwers, telers, studenten en erfbetreders.'

Wat moet blijven bestaan als het DAW Kennisprogramma stopt?

'Wat mij betreft blijven we de Bodemscheurkalender uitgeven. Ook al is het in de frequentie van een keer per twee jaar. Daarnaast zie ik nog veel onbenutte kansen om de samenwerking te versterken. Ik denk dan aan nieuwe WUR-projecten als Akkerbouw voor Waterkwaliteit. Daar kunnen we de verbinding en afstemming tussen onderzoek en het delen van de uitkomsten in de sector nog intensiveren. Het DAW staat dan nu bij mij op het netvlies om hierbij te betrekken. Dat was vijf jaar geleden niet gebeurd.'

Janjo de Haan

Projectleider en onderzoeker bodem, water en bemesting bij WUR

Wat moeten we onderzoeken om van betekenis te kunnen zijn op het erf?

‘DAW heeft het beleid van de overheid op een praktische wijze inzichtelijk gemaakt voor telers. Andersom wist het DAW ook op te halen welke kennishiaten er nog zijn op het erf’

Wat is je betrokkenheid bij het Kennisprogramma van het DAW?

‘Ik ben directeur van BO Akkerbouw, de brancheorganisatie voor de Nederlandse akkerbouwsector. Met onder meer ons Actieplan Plantgezondheid en onze Sectoraanpak Nitraat werken we aan zaken die raken aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Met BO Akkerbouw werken we voor telers aan kennisontwikkeling op het gebied van onder andere bodem, gewasgezondheid, precisielandbouw en waterkwaliteit- en kwaliteit. Daar raakt ons werk ook aan DAW. Gezamenlijk werken we aan het organiseren, stimuleren en verspreiden van bodem- en waterkennis.’

Wat heeft het DAW Kennisprogramma betekend?

‘Het DAW kennisprogramma heeft een brug geslagen tussen onderzoek, beleid en de dagelijkse realiteit op het boerenbedrijf. DAW heeft het beleid van de overheid op een praktische wijze inzichtelijk gemaakt voor telers. Andersom wist het DAW ook op te halen welke kennishiaten er nog zijn op het erf. Dat gecombineerd heeft geresulteerd in handelingsperspectief voor de boer. BO Akkerbouw kijkt dus ook naar het DAW van ‘wat speelt er in het veld en wat kunnen we verwachten qua beleid?’ Daar kunnen we met onze activiteiten op inspelen: wat moeten we onderzoeken om echt van betekenis te kunnen zijn voor de boer. Een moeilijk te vertalen onderwerp als waterkwaliteit heeft daardoor toch een plek gekregen op het agrarisch bedrijf.’

Wat is er nu wat er vijf jaar geleden niet was?

‘Met name op het thema waterkwaliteit is het DAW Kennisprogramma heel sterk. De KRW-richtlijn en het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn was voor veel mensen - ook adviseurs en beleidsmedewerkers - in onze sector onbekend en onduidelijk. Wat betekende het nou echt voor de boer? Wat moet je ermee? Het DAW Kennisprogramma heeft gezorgd voor handelingsperspectief. Het Kennisprogramma heeft niet geprobeerd te verklaren waarom dit beleid er is, het DAW heeft gezorgd – met behulp van velddemo’s, adviezen, metingen, kennisbijeenkomsten, [e-learning](#) – voor meer inzicht in wat het voor jou als boer betekent.’

Hoe zijn de boeren hiermee geholpen?

‘Inzicht in wat je kunt doen om jouw waterkwaliteit en bodem te verbeteren, maar ook uitleggen wat je niet moet doen. Hoe dan? Op die vraag geeft het DAW Kennisprogramma antwoord, óp maat!’

Wat vind jij het mooiste onderdeel van het DAW Kennisprogramma?

‘Het 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn draait veel meer om inzicht in je eigen handelen, dat komt denk ik ook door de ervaringen met het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Het draait om ‘wat gebeurt er in de bodem, welke maatregelen werken voor de bodem en waterkwaliteit, wat werkt praktisch op het erf. Op basis van die ervaringen, onder andere via het DAW Kennisprogramma is men het beleid gaan maken. Dat moedig ik aan.’

Wat moet blijven bestaan als het DAW Kennisprogramma stopt?

‘De kracht van praktijkervaringen van boeren moet behouden blijven. Die kennis, direct van het land, vormt de kern van wat het kennisprogramma zo waardevol maakt. Juist doordat ondernemers actief deelnemen in studiegroepen en samenwerken aan thema’s die hen direct raken, is de motivatie hoog en worden resultaten geboekt. Dat enthousiasme en die betrokkenheid wil je blijven vasthouden. Het DAW heeft daarin een belangrijke ondersteunende en faciliterende rol en eigenlijk zie ik geen andere partij die dit zou kunnen overnemen.’

André Hoogendijk
Directeur BO Akkerbouw

‘Ik vind het belangrijk dat het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer onafhankelijk is en onafhankelijke kennis biedt’

‘Met geprofessionaliseerde communicatie krijgen we kennis beter bij de boer’

Wat is jouw betrokkenheid bij het DAW Kennisprogramma?

‘Ik ben aangesloten bij het bodemexpertteam van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer dat vanuit het Kennisprogramma is opgezet. Werkzaam bij Deltares zit mijn expertise met name op de invloed van landbouw op grond- en oppervlaktewaterkwaliteit. Ik adviseer binnen het expertteam, maar sluit – op aanvraag – ook aan bij studiegroepen van boeren.’

Wat heeft het Kennisprogramma voor jouw organisatie betekend?

‘Binnen Deltares hebben we veel kennis over water in relatie tot landbouwsystemen. We ontwikkelen tools die boeren kunnen gebruiken om meer inzicht te krijgen in hun waterkwaliteit- of watersysteem. We staan alleen niet altijd direct in contact met de boer. Via het Kennisprogramma van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer maken we die afstand een beetje kleiner. Ik sluit aan bij studiegroepen, ben betrokken bij proeven bij demobedrijven en werk aan diverse waterkwaliteitsmeetnetwerken. De verbinding met het boerenerf is belangrijk voor mij, omdat ik daardoor zie hoe iets werkt in de praktijk. Waar loopt een ondernemer tegenaan bij het nemen van een meting? Hoe kan hij onze kennis over watersystemen en maatregelen toepassen op zijn percelen?’

Wat is er nu wat er vijf jaar geleden niet was?

‘Met het DAW Kennisprogramma is een nieuwe en heel effectieve route ontstaan om onze kennis bij boeren te krijgen. En het DAW Kennisprogramma heeft die communicatie geprofessionaliseerd: er wordt door het DAW goed nagedacht over hoe wetenschappelijke kennis vertaald kan worden voor het boerenerf. Zo zijn verschillende communicatiemiddelen ontwikkeld omdat iedereen anders leert. Ik denk hierbij bijvoorbeeld aan de e-learning

groenbemesters, maar ook aan de [video's die er zijn over mechanische onkruidbestrijding](#). Ik denk dat dat heel belangrijk is.’

Hoe zijn boeren hiermee geholpen?

‘Ik vind het belangrijk dat het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer onafhankelijk is en onafhankelijke kennis biedt en dat ook uitstraalt. Erfbetreders met een commercieel belang zullen soms zaken aanprijzen die niet effectief of waarvan niet (wetenschappelijk) vastgesteld is dat ze voordelig zijn voor de boer of bodem. Boeren weten dat ze bij het DAW kunnen aankloppen voor betrouwbaar advies.’

Wat vind jij het mooiste onderdeel van het DAW Kennisprogramma?

‘Als ik boer was, zou ik het liefst van een collega-boer horen hoe een maatregel werkt. Dat heeft het DAW Kennisprogramma opgepakt met velddemo's, demobedrijven en gericht bodemadvies. Natuurlijk werden ook in projecten al vaak demo's gehouden, maar die zijn altijd lokaal en tijdelijk. Het DAW behoudt daarnaast ook de kennis en ervaring die wordt opgedaan tijdens velddemo's enz.

Wat moet blijven bestaan als het Kennisprogramma stopt?

‘De betrokkenen van het DAW. Ik werk bijvoorbeeld veel samen met Sjoerd van der Meulen en als hij hoort dat een groep boeren iets wil op het gebied van bodem en water, zoekt hij naar mogelijkheden om dat te realiseren. Gebruik maken van de motivatie van boeren zelf, dat zorgt voor succes. Dat het DAW werkt met regiocoördinatoren en regionale bodemadviseurs zou behouden moeten blijven.’

Joachim Rozemeijer

Onderzoeker waterkwaliteit bij Deltares

‘De DAW kennisartikelen zijn praktisch en met een positieve toon’

Hoe ken je het DAW Kennisprogramma?

‘Ik ken het DAW goed door DAW Kennismatcher Hedwig Boerrigter, maar ook vanuit het veld hoorde ik al goede signalen. Ik vind het een van de betere, concretere programma’s binnen de landbouw. Met concreter bedoel ik bijvoorbeeld de velddemo’s die jullie organiseren en waar boeren naar toe kunnen of het aanbod rond bodemadvies. Daarom heb ik drie jaar geleden contact gezocht met het DAW. Dat past bij mijn rol om verbinding te zoeken met dit soort projecten, want vaak is communicatie een sluitpost. Dat is jammer, want dan komt de opgedane kennis beperkt of helemaal niet bij de boer. Gelukkig hadden de communicatieadviseurs een hele open blik ten aanzien van het invullen van de communicatiebehoefte. Waar binnen het programma eerst meer de focus op stakeholders lag, was de behoefte voor het bereiken en activeren van boeren een sterke wens. Het was fijn om die slagkracht te zien. Want dit resulteerde al snel in een kennispartnerschap bij Agrio met [Melkvee.nl](https://www.melkvee.nl) en [Akkerwijzer.nl](https://www.akkerwijzer.nl). In combinatie met een slimme doorverwijzing naar en online advertentiecampagnes bij onze regionale titels, onder andere ook met inzet van video.’

Wat heeft het DAW Kennisprogramma voor jouw organisatie betekend?

‘Ik denk vooral dat het Kennisprogramma veel voor het DAW betekend heeft, namelijk enorm veel bereik en extra succes dan wel activatie in het veld. Natuurlijk zijn we blij met een stevige kennispartij als het DAW die haar kennis over dit belangrijke thema deelt via onze kanalen. Dat sluit aan bij onze Sterke Erven visie. Vanuit die visie willen we uiteindelijk het kennisplatform voor de boer worden. Echt naast de boeren staan in hun informatiebehoefte en inspiratie bieden. Het erf staat daarbij voor ons symbool voor meer dan alleen het bedrijf. Het erf is ook waar het gezin woont en leeft, waar de verbinding wordt gemaakt met de omgeving en samenleving. Met Sterke Erven willen wij betrouwbare kennis en inspiratie bieden aan ondernemers die vooruit willen kijken en bouwen aan de toekomst van bedrijf en erf.’

Wat heeft het DAW Kennisprogramma jou gebracht?

‘Voor ons is dat extra ervaring met een projectorganisatie, waarbij het DAW een verademing is ten opzichte van projecten die nauwelijks de vergaderzalen uitkomen. Het heeft ons ook veel extra content gebracht en het is een van de triggers geweest om meer met dit belangrijke onderwerp te doen. Binnen ons bestaande portfolio en bij de ontwikkeling van de formule voor het nieuwe inspiratiemagazine onzeGrond.’

Hoe zijn boeren hiermee geholpen?

‘Bodem en water vormen samen het belangrijkste productiemiddel van de grondgebonden boer. Extra focus daarop is altijd goed, zeker ook gezien huidige beleid en uitdagingen. Door de DAW kennis structureel te delen via

een vertrouwd mediakanaal komt de boer deze kennis tegen en weet hij vervolgens ook waar hij meer kennis kan vinden. Dat is gelukt gezien de vele tienduizenden clicks op de DAW-artikelen.’

Wat vind jij het succesvolste onderdeel van het DAW Kennisprogramma?

‘Dat de DAW artikelen praktisch van aard zijn en dat de toon positief is. Vanuit de insteek ‘wat kan wel?’. En dat ze met het aanbieden van gratis bodemadvies en N-mineraal metingen boeren echt wat waardevols geven om ze in beweging te krijgen. Dat lukt ook met regelmaat horen we in het veld van boeren en erfbetreders.’

Wat moet doorgaan als het DAW Kennisprogramma stopt?

‘De praktische insteek van deze aanpak en ook het meenemen van partners als waterschappen en overheden daarin. Het DAW heeft een modus gevonden om landelijk dit onderwerp te vertalen naar het boeren-erf. Die aanpak is mijns inziens ook het meest kansrijk. Samen in de regio’s met alle betrokken stakeholders met de juiste kennis en taal praktisch aan het werk met elkaar rondom deze thematiek. Dat is voor iedereen van belang voor een gezonde toekomst.’

Mark Oude Luttikhuis

Business developer bij uitgeverij Agrio

‘Natuurlijk zijn we blij met een stevige kennispartij als het DAW die haar kennis over bodem en water deelt via onze websites’

‘De Bodemscheurkalender heeft in al zijn eenvoud zo’n groot bereik op een laagdrempelige manier’

‘Door het Kennisprogramma zijn we meer in contact met ondernemers’

Wat is je rol bij het DAW Kennisprogramma?

Als beleidsmedewerker bij waterschap Vallei en Veluwe ben ik al vanaf het begin verbonden aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. De activiteiten binnen het DAW Kennisprogramma raken aan het algemene programma en zie ik steeds meer in elkaar overlopen.

Wat heeft het DAW voor jouw organisatie betekend?

‘Via het DAW Kennisprogramma krijgen we meer contact met ondernemers. Het aanbod van het kennisprogramma – de gratis bodemadviezen, podcasts en N-minmetingen – zet ik in als middel om in gesprek te komen met boeren. Daarnaast wordt binnen het kennisprogramma ook kennis opgedaan, via velddemo’s bijvoorbeeld. Zo is een demo duurzamer omgaan met maisteelt via nutriëntenbenutting mede gefinancierd door het kennisprogramma.’

Wat is er nu dat er vijf jaar geleden niet was?

‘Door het Kennisprogramma kunnen we meer meten en onderzoek faciliteren. Er is ruimte voor praktijkdemo’s, zoals die ik hierboven al beschreef. Die demo’s kenmerken zich allemaal door hun praktische aanpak: de kennis moet bruikbaar zijn voor het erf.’

Hoe zijn boeren hiermee geholpen?

‘Zoveel mensen, zoveel boeren. Een groot aantal boeren zal werken aan een duurzame bodem- en wateraanpak dankzij opgedane kennis en hulp via het Kennisprogramma. Een deel zal er niets aan hebben. Wat ik de afgelopen jaren heb geleerd is dat intrinsieke motivatie om aan de slag te willen cruciaal is. Wat ik dan wel interessant is dat het DAW Kennisprogramma op veel verschillende manieren kennis aanbiedt. Lees je graag, dan is er de e-learning. Luister je liever, dan is er de [podcast Wie Wat Water](#) – deze werd positief ontvangen binnen mijn netwerk. Er zijn video’s van geschikte werkwijzen op de sociale media en demobedrijven om te bezoeken. Wie gemotiveerd is, kan via het DAW de juiste kennis vinden.’

Wat vind je het mooiste onderdeel van het DAW Kennisprogramma?

‘De Bodemscheurkalender. Die heeft in al zijn eenvoud zo’n groot bereik op een laagdrempelige manier.’

Wat moet blijven bestaan als het DAW Kennisprogramma stopt?

‘Ik waardeer de tweewekelijkse DAW Kennismail heel erg. Die geeft mij in één mail overzicht van wat er is aan relevante bodem- en wateractiviteiten. Ik haal er regelmatig interessante zaken uit om te bezoeken en daarnaast biedt ‘t mij inspiratie voor mijn eigen projecten.’

Richard van Hoorn

Beleidsadviseur Water bij waterschap Vallei en Veluwe

‘We kunnen nooit genoeg kennis over bodem en water hebben’

‘Het DAW bereikt hiermee jonge boeren en onze NAIK-leden profiteren van het DAW aanbod’

Hoe ken je het DAW Kennisprogramma?

‘Voordat ik bestuurlijk actief werd bij het NAIK kende ik het DAW vanuit ons bedrijf. Samen met mijn vader heb ik een akkerbouwbedrijf in het Noord-Groningse Oudeschip. Hier verbouwen we pootaardappelen, suikerbieten en granen. Omdat we op ons bedrijf met de waterkwaliteit aan de slag wilden, hebben we meegedaan aan investeringsregelingen die via het DAW liepen. Via deze regelingen hebben we een drempeltjesmaker voor tussen de aardappelruggen aangeschaft en een greppelfrees voor het maken van een infiltratiegreppel. In december 2022 ben ik verkozen tot dagelijks bestuurder en portefeuillehouder akkerbouw bij het NAIK. Vanuit die rol ben ik host geweest van vier afleveringen van ‘Wie Wat Water: De BoerenPodcast’. Deze podcast is speciaal ontwikkeld om jonge boeren te informeren over de Kaderrichtlijn Water (KRW) en andere belangrijke waterkwaliteitskwetsies binnen de agrarische sector. We hebben Wie Wat Water samen met het DAW en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat gemaakt. De opnames waren op een DAW Demobedrijf, waar de boer vertelt over zijn praktijkervaring met het thema wat besproken wordt in de podcast. Daarnaast komen beleidsadviseurs, experts en onderzoekers aan het woord.’

Wat heeft het DAW Kennisprogramma voor jouw organisatie betekend?

‘We merken zeker met het DAW Kennisprogramma dat kennis wordt overgebracht aan telers. Wij vinden het fijn dat we dat onze leden kunnen aanbieden. Het zorgt voor nog veel meer aandacht voor bodem en water. Voor de bodem heb ik dat de afgelopen jaren zien groeien omdat dit toch het primaire productiemiddel is. Daar wordt flink aan getrokken met onderzoeken, projecten en in de vakmedia. Ook vanuit de Integrated Crop Management (ICM) aanpak is het belangrijk dat de bodem op orde is. Tegelijkertijd zie ik dat water steeds belangrijker wordt. Het is goed om dat samen op te pakken. Ook om het besef te laten groeien dat we als sector nog flinke stappen te zetten hebben om de gestelde doelen te gaan halen. Je merkt dat er een kennisgat is. Daarom ook dat we de podcast Wie Wat Water: De BoerenPodcast hebben opgezet. Wat betekent de KRW voor mij? Niet iedereen is zich ervan bewust dat daar nog veel in moet gebeuren.’

Wat is er nu wat er vijf jaar geleden niet was?

‘Voor het NAIK is dat überhaupt de samenwerking met het DAW. Die is in 2020 gestart. Daar hoort onder andere bij dat onze NAIK-collega Gerjanne van Esveld als DAW Kennismatcher melkveehouderij gastlessen geeft op agrarische opleidingen over waterkwaliteit.

Daarnaast is er samenwerking op communicatie. Via onze NAIK-kanalen delen we DAW nieuws of informatie die relevant is voor onze leden. Het DAW bereikt hiermee jonge boeren en onze leden profiteren van het DAW aanbod.’

Hoe is de agrarische sector hiermee geholpen?

‘Ik vind de regionale aanpak vanuit het DAW sterk. Juist het verbeteren van de waterkwaliteit vraagt om een regionale aanpak, om maatwerk in samenwerking met waterschappen. Omdat geen gebied of teler gelijk is, moet je per gebied een oplossing vinden. Als een maatregel in gebied A goed werkt, wil dan niet per se zeggen dat deze maatregel in gebied B ook goed werkt. Er zijn zoveel variabelen om rekening mee te houden zoals grondsoort, gewassen, soort bedrijfsvoering en type telers.’

Wat vind jij het mooiste onderdeel van het DAW Kennisprogramma?

‘Ik vind het [landelijke aanbod van N-mineraalmetingen](#) een goed onderdeel. Omdat het heel goed aansluit bij de uitdagingen waar we voor staan en omdat het praktisch en laagdrempelig is. Boeren kunnen met de uitkomsten direct aan de slag. Daarbij vind ik het mooi dat iedereen het DAW nu wel kent. Ik denk dat meeste telers wel op de hoogte zijn wat het DAW hen kan bieden. Ik kom het tenminste regelmatig op socials en in vakbladen tegen.’

Wat moet doorgaan als het DAW Kennisprogramma stopt?

‘We moeten doorgaan met aandacht vragen voor bodem en water. Voor de ICM-aanpak is het zo’n belangrijke sleutel. Daar kunnen we nooit genoeg kennis over hebben. Daarbij zie ik een mooie rol voor het DAW Kennisprogramma om bestaande en nieuwe kennis te ontsluiten. Met name om vanuit de onderzoekskant de vertaalslag te maken naar telers, naar de praktijk. Het netwerk van regionale bodemteams en bodemadviseurs dat mede daarvoor is opgericht, vind ik daarbij heel waardevol.’

Hilde Coolman

Dagelijks bestuurder NAIK en portefeuillehouder akkerbouw

Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

Meer weten?

Kijk voor meer informatie over het DAW en alle activiteiten op www.agrarischwaterbeheer.nl

Volg ons op social media

[DeltaplanAgrarischWaterbeheer](https://www.facebook.com/DeltaplanAgrarischWaterbeheer)

[deltaplan-agrarisch-waterbeheer](https://www.linkedin.com/company/deltaplan-agrarisch-waterbeheer)

[deltaplanagrarischwatebeh2888](https://www.youtube.com/channel/UCdeltaplanagrarischwatebeh2888)